Mahsulot sifati boshqaruvida zamonaviy yondashuvlar: standartlashtirish va sertifikatsiya tizimlari tahlili

(PhD)dotcent Sadikov Jaxongir Nasirdjanovich
doktarant Dauletmuratova Dilbar Kalmukanmed qizi
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti

Zamonaviy sanoat va ishlab chiqarish tizimida mahsulot sifati iqtisodiy rivojlanishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Mahsulot sifati iste'molchi ehtiyojlarini qondirish darajasi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, u texnik, funksional va iqtisodiy ko‘rsatkichlar orqali namoyon bo‘ladi. Mahsulot sifati deganda uning belgilangan va kutilayotgan ehtiyojlarni qondirish qobiliyatini ifodalovchi xususiyatlar majmui tushuniladi, shuningdek, bu tushuncha xalqaro standartlarda ham keng yoritilgan (ISO 9001:2015). Shu sababli sifatni oshirish masalasi faqat ishlab chiqarish jarayonini takomillashtirish bilan cheklanmay, balki mahsulotning iste'mol qiymatini oshirishga qaratilgan kompleks yondashuvni talab qiladi [3].

Mahsulot sifatining oshirilishi ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Yuqori sifatli mahsulotlar resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi, brak miqdorini kamaytiradi va ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartiradi. Bundan tashqari, sifatli mahsulotlar bozorda tez sotiladi, bu esa saqlash va logistika xarajatlarining kamayishiga olib keladi. Aksincha, sifatsiz mahsulotlar talabga ega bo‘lmaydi va bu korxona uchun qo‘shimcha iqtisodiy yo‘qotishlarni keltirib chiqaradi . Ushbu jihatlar iqtisodiy adabiyotlarda ham tasdiqlangan bo‘lib, mahsulot sifati korxona rentabelligiga bevosita ta'sir ko‘rsatadi. Hozirgi global iqtisodiyot sharoitida mahsulot sifati faqat texnik parametrlar bilan emas, balki iste'molchi tajribasi, xizmat ko‘rsatish darajasi va ekologik xavfsizlik bilan ham baholanmoqda.

Mahsulot sifatini boshqarishda standartlashtirish muhim o‘rin tutadi. Standartlashtirish ishlab chiqarish jarayonlarini tartibga soluvchi normativ asos bo‘lib, u fan va texnika yutuqlari hamda ilg‘or tajribalarga tayanadi . Standartlashtirishning asosiy maqsadi texnik taraqqiyotni jadallashtirish, mahsulot sifatini barqaror darajada ta'minlash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishdan iborat [2]. Shu bilan birga, standartlashtirish xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi va mahsulotlarning global talablar asosida ishlab chiqarilishini ta'minlaydi. Zamonaviy sharoitda standartlashtirish innovatsion rivojlanishning ham muhim omiliga aylanib bormoqda. Sertifikatsiya mahsulot sifati va xavfsizligini tasdiqlovchi muhim mexanizm hisoblanadi. Sertifikatsiya mahsulot yoki xizmatning belgilangan standartlarga mos kelishini mustaqil ravishda tasdiqlaydi va iste'molchilarni sifatsiz mahsulotlardan himoya qiladi [1]. Sertifikatsiya tizimi ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o‘rtasida ishonchni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. U majburiy va ixtiyoriy shakllarda amalga oshiriladi hamda xalqaro savdoda muhim ahamiyat kasb etadi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanishicha, sertifikatga ega mahsulotlar bozorda yuqori raqobatbardoshlikka ega bo‘ladi . Sifatni barqaror ta'minlash uchun korxonalarda sifat menejmenti tizimlari joriy etiladi. Ushbu tizimlar tashkiliy tuzilma, boshqaruv jarayonlari, resurslar va nazorat mexanizmlarini o‘z ichiga oladi hamda xalqaro

standartlar asosida shakllantiriladi (ISO 9001:2015). Zamonaviy yondashuvlarga ko‘ra, sifatni boshqarish tizimlari faqat nazorat qilishga emas, balki nuqsonlarning oldini olishga qaratilgan bo‘lishi kerak. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Metrologiya mahsulot sifatini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, o‘lchashlar aniqligini kafolatlaydi. O‘lchov vositalarini kalibrlash va yagona o‘lchov birliklaridan foydalanish sifat nazoratining ajralmas qismidir. Zamonaviy ishlab chiqarishda metrologiya raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashib, real vaqt rejimida nazoratni amalga oshirish imkonini bermoqda.

Mahsulot sifatini oshirish standartlashtirish, sertifikatsiya va metrologiya tizimlarining uzviy bog‘liqligiga asoslanadi. Ushbu omillar birgalikda ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, mahsulot xavfsizligini ta’minlaydi va iste’molchilar ishonchini mustahkamlaydi. Ayniqsa, standartlashtirish ishlab chiqarish jarayonlarini yagona me’yorlar asosida tartibga solib, mahsulotning barqaror sifat ko‘rsatkichlariga ega bo‘lishini ta’minlaydi. Sertifikatsiya esa ushbu sifat ko‘rsatkichlarini mustaqil ravishda tasdiqlab, mahsulotning bozordagi ishonchliligini oshiradi. Metrologiya esa o‘lchash aniqligini ta’minlash orqali sifatni nazorat qilishning ilmiy asosini yaratadi.

Zamonaviy sharoitda sifat tushunchasi tobora kengayib borib, u nafaqat texnik parametrlarni, balki ekologik xavfsizlik, energiya samaradorligi, resurslardan oqilona foydalanish va ijtimoiy mas’uliyat kabi omillarni ham qamrab olmoqda. Bu esa ishlab chiqaruvchilardan faqat sifatli mahsulot ishlab chiqarishni emas, balki barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan, sifatni boshqarish tizimlari korxona strategiyasining ajralmas qismiga aylanib, uning uzoq muddatli raqobatbardoshligini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Bundan tashqari, globalizatsiya jarayonlari va xalqaro bozorlardagi raqobatning kuchayishi korxonalarni xalqaro standartlarga moslashishga majbur qilmoqda. Bu esa sifatni boshqarish tizimlarini doimiy ravishda takomillashtirishni, innovatsion texnologiyalarni joriy etishni va ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirishni talab etadi. Xususan, raqamli monitoring tizimlari, avtomatlashtirilgan nazorat vositalari va sun’iy intellekt asosidagi yechimlar sifatni boshqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Shu bois, kelajakda mahsulot sifatini ta’minlash tizimlari yanada integratsiyalashgan, moslashuvchan va innovatsion shaklda rivojlanadi. Korxonalar uchun esa sifatni boshqarish nafaqat texnik vazifa, balki strategik ustunlik manbai sifatida qaraladi. Natijada, yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqarish orqali nafaqat iqtisodiy samaradorlikka erishiladi, balki jamiyat farovonligi va iste’molchilar ehtiyojlarini to‘liq qondirishga ham xizmat qilinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. ISO 9001:2015 – Quality Management Systems – Requirements.
2. Басовский Л.Е. Управление качеством. – Москва: ИНФРА-М, 2020.
3. Mahsulot sifatini boshqarish va standartlashtirish bo‘yicha o‘quv qo‘llanma